

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในเขตชนบทไทย ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทางเกษตรกรรม ยังไม่มีความรู้โดยเรื่องวิทยาการใหม่ ๆ มากนัก รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องทุ่นแรงที่ใช้ในทางเกษตรกรรมยังมีน้อย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้แรงงานคนเป็นจำนวนมาก เขาช่วย ประกอบกับฐานะทางเศรษฐกิจและระดับการศึกษาต่ำบังคับ เป็นเหตุให้ประชากรวัยรุ่นต้องรีบเข้าสู่กำลังแรงงานเพื่อช่วยหารายได้ให้กับครอบครัว ในขณะที่ประชากรวัยเดียวกันที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองยังคงศึกษาต่อ ซึ่งนอกจากจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อปัญหาความขาดแคลนกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถสูงแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อความเจริญและการพัฒนาทางเทคโนโลยีและสังคมของประเทศอีกด้วย จากการศึกษาของ F. Harbison และ C.A. Myers ได้ให้ข้อสังเกตว่า

...ประเทศที่มีผลิตภัณฑ์รวมของชาติ (G.N.P.) ต่ำ ประชากรวัยรุ่นอายุ ๑๕-๑๙ ปี ส่วนใหญ่จะไม่สามารถเข้ารับการศึกษากลางเต็มที่ อันเป็นเหตุให้เด็กวัยรุ่นเหล่านี้ต้องหารายได้จากการทำงาน ในทางตรงข้ามประเทศที่เจริญทางด้านอุตสาหกรรม และมีผลิตภัณฑ์รวมของชาติต่อคนสูง เด็กอายุจาก ๑๔ ปีขึ้นไป จะยังคงศึกษาต่อไปไม่หยุดยั้งหรือลาออกจากการศึกษาเสียกลางคัน...^๑ แสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษาและการใช้แรงงานของเด็กวัยรุ่น ก็เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย ประชากรที่อาศัยอยู่ในประเทศที่พัฒนาแล้วมักจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดี และได้รับการศึกษาสูง แต่ประชากรที่อาศัยอยู่ในประเทศที่ด้อยพัฒนา ซึ่งมักจะมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำนั้นจะมีการใช้แรงงานจากเด็กวัยรุ่นมาก ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาคือในชั้นสูงของเด็ก

^๑F. Harbison and C.A. Myers, Education, Manpower, and Economic Growth Strategies of Human Resource Development (New York: Mc Graw-Hill, 1964) p. 11

ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศจะพัฒนาได้ดีหรือไม่เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ
 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชากรของประเทศนั้น ๆ การวางแผนพัฒนาการ
 ศึกษาและแผนพัฒนาเศรษฐกิจจึงควรต้องประสานและสอดคล้องกัน ดังนั้น ในการ
 พัฒนาประเทศเพื่อยกฐานะพื้นฐานเศรษฐกิจสังคมและการเมืองให้สูงขึ้น จำเป็นต้อง
 พัฒนาคนในประเทศให้ประสิทธิภาพ โดยมีระดับการศึกษาสูงขึ้นเป็นประการสำคัญ
 และควรพิจารณาถึงปัญหาส่วนใหญ่ในขั้นต้นเสียก่อน คือการลดการไร้แรงงานจาก
 ประชากรวัยรุนในเขตชนบทให้น้อยลง โดยการส่งเสริมให้เด็กในวัยนี้ได้รับการศึกษา
 ต่อเช่นเดียวกับเด็กที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง จากสถิติการสำรวจแรงงานในเขตชนบท
 พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๑๐ มีประชากรที่อยู่ในกำลังแรงงานทั้งหมดประมาณร้อยละ ๗๘
 ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่ของผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานจบการศึกษาเพียงชั้นประถม
 ศึกษาตอนต้น คือประมาณร้อยละ ๗๕ เป็นผู้ที่ไม่มีการศึกษาประมาณร้อยละ ๒๓
 ส่วนร้อยละ ๓ ที่เหลือจบการศึกษาสูงกว่าระดับชั้นประถมศึกษา^๒ และเมื่อพิจารณา
 ในกลุ่มประชากรวัยรุนอายุ ๑๑ - ๑๕ ปีแล้ว พบว่าเป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานถึง
 ร้อยละ ๖๖ ถึงร้อยละ ๗๐ ซึ่งไม่ได้อยู่ในกำลังแรงงาน เป็นนักเรียนและแม่บ้าน^๓
 แสดงให้เห็นว่าประชากรวัยรุนในเขตชนบทจำนวนมากยังไม่ได้รับการศึกษาสูงและต้องเข้า
 อยู่ในกำลังแรงงาน สถานการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาลึกลงและ
 และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่กำลังแรงงาน การศึกษาต่อสูงจากการศึกษาภาค
 บังคับของประชากรวัยรุนในเขตชนบท โดยอาศัยข้อมูลแบบปฐมภูมิจากโครงการวิจัย
 คอเนื่องระยะยาว เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรของ
 ประเทศไทย ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นมูลฐาน

^๒สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, รายงานเบื้องต้น การสำรวจ
 แรงงานในเขตชนบท พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๑๐ ตาราง ๗ หน้า ๒๑

^๓สำนักงานสถิติแห่งชาติ เรื่องเกี่ยวกับ คำนวณจากตาราง ๓ ง. หน้า ๑๖

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาบทความเอกสารเกี่ยวกับลักษณะการเข้ามาอยู่ในกำลังแรงงาน และการศึกษาของประชากรวัยหนุ่ม จากข้อเขียนเรื่องภาวะและปัญหาการทำงานในประเทศไทยของอาจารย์นิกม จันทรวิฑูร์^๕ กล่าวว่า เมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วประเทศไทยมีกลุ่มผู้ที่อยู่ในระหว่างการศึกษาและอาบุนอยเข้ามาในตลาดแรงงานเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ มีผู้ที่มีอายุ ๑๑ - ๑๔ ปี และ ๑๕ ถึง ๑๘ ปี เข้ามาในตลาดแรงงานร้อยละ ๔๕.๕ และร้อยละ ๔๐.๘ ของผู้ที่มีอายุอยู่ในวัยเดียวกันตามลำดับ ถ้ารวมกลุ่มผู้เหล่านี้กำลังอยู่ในกำลังแรงงานทั้งหมดและในเรื่องอายุและเพศ การเข้ามาในตลาดแรงงานของชายและหญิงเป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือเริ่มเข้ามาในตลาดแรงงานมากขึ้น เมื่ออายุ ๑๕ ปี ซึ่งเป็นวัยที่พ้นจากการศึกษาภาคบังคับแล้ว ส่วนเรื่องการศึกษา นั้น จากการสำมะโนในโรงเรียนและครู ปี พ.ศ. ๒๕๑๐^๕ จะเห็นได้ว่านักเรียนที่เข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาทั่วประเทศมีจำนวน ๑,๔๖๒,๙๑๐ คน เหลื่อนักเรียนที่มีโอกาสเรียนต่อ ป.๕ เพียง ๒๔๒,๒๒๑ คนเท่านั้น ก็ประมาณร้อยละ ๑๙ อีกร้อยละ ๔๓ หรือประมาณ ๑,๑๙๐,๔๔๕ คนที่เหลืออาจเป็นผู้ที่เรียนจบชั้น ป.๕ และไม่จำเป็นต้องออกกลางคัน ซึ่งจะเข้ามาอยู่ในกำลังแรงงาน เป็นผู้ที่มีงานทำ กำลังหางานหรือว่างงาน ทั้งนี้ยังไม่นับรวมถึงจำนวนเด็กและเยาวชนที่มีโอกาสเข้ารับการศึกษาดังแต่ตนจากชั้นประถมปีที่ ๑ จากตัวเลขนี้แสดงให้เห็นถึงปัญหาการทำงานที่ใช้แรงงานจากเด็กที่มีคุณภาพการศึกษาต่ำ ในต่างประเทศก็มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้แรงงานจากเยาวชนเช่นเดียวกัน จาก

^๕ นิกม จันทรวิฑูร์, ภาวะและปัญหาการทำงานในประเทศไทย, การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๐๔ หน้า ๖๕๓ ถึง ๖๕๕

^๕ สำนักงานสถิติแห่งชาติ และสำนักงานวางแผนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานเบื้องต้น สำนะโนโรงเรียนและครู พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๔๒

คณะกรรมการประชุมเกี่ยวกับอุตสาหกรรมแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา^๖ ในปี ค.ศ. ๑๙๖๘ ได้สรุปถึงปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ในการใช้แรงงานจากบุคคลที่อายุน้อยไว้ดังนี้คือ

๑. ความจำเป็นที่เด็กจะต้องพึ่งตนเอง หรือช่วยเหลือรายใดครอบครัว หรือช่วยแรงงานในครอบครัว

๒. เด็กชอบที่จะทำงานมากกว่าการเข้าโรงเรียน

๓. เกิดต้องการเรียนรู้ในสถานการณ์

๔. เป็นข้อได้เปรียบของผู้อาวุโสมาก โดยการจ่ายค่าแรงงานเด็กน้อย

๕. ขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้ปกครอง หรือ นิสัย ประเพณี และการพำนักของเด็กในแต่ละท้องถิ่น

๖. การขาดแคลนแรงงาน โรงเรียนเชิงบังคับไม่สามารถทำงานพร้อมกันไปช่วย และผู้ปกครองจำเป็นต้องใช้แรงงานจากเด็ก

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เกี่ยวข้องกับ การเข้าสู่กำลังแรงงาน และเป็นอุปสรรคในการศึกษาของประชากรวัยรุ่น ส่วนใหญ่เนื่องจากปัจจัยสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางจิตวิทยา, ปัจจัยด้านสังคม และอื่น ๆ ซึ่งจะแยกพิจารณาในแต่ละปัจจัยต่อไป

ก. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

๑. เกี่ยวกับอาชีพ จากการศึกษาของ Fasick^๗ กล่าวว่า การใช้แรงงานจากประชากรวัยรุ่น ถือเป็นส่วนประกอบสำคัญในระบบเศรษฐกิจการเกษตรของสหรัฐอเมริกา ดังนั้น จึงเป็นผลใหญ่ที่ค่าเงินอาชีพในสถานการณ์ที่มีระดับ

^๖ Frank A. Fasick, "Education Retardation Among Children of Migratory Agricultural Workers", Rural Sociology, (Vol.32, No. 4 December 1967), pp. 1 - 2

^๗ Ibid., p. 130

การศึกษาทำไมโดยปริยาย และจากรายงานของ Lord Robbins แห่งกรุงลอนดอน ได้ชี้ถึงอิทธิพลของการศึกษาและอาชีพของบิดา มีความสัมพันธ์กับโอกาสในการศึกษาของบุตร บิดาที่จบการศึกษาระดับสูงและทำงานประเภทหนึ่งโต๊ะ บุตรมักจะเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษา สำหรับประเทศไทย จากรายงานการวิจัยสถาบันเด็กไม่ได้เข้าลอมบี้โรงเรียนประชาบาล จังหวัดกาญจนบุรี เกี่ยวกับอาชีพของผู้ปกครอง พบว่า ส่วนมากประกอบอาชีพในทางเกษตร ทำไร่ ทำนา รับจ้าง เบ็ดเตล็ด จัดว่าเป็นการประกอบอาชีพเพียงเพื่ออยู่รอด ลักษณะการประกอบอาชีพเช่นนี้ มีผลกระทบ ต่อเนื่องต่อการ เรียนของเด็กในเรื่อง การไม่แรงงานเด็กตั้งในทางตรงและทางอ้อม

๒. เกี่ยวกับรายได้ จากการศึกษาเรื่องความเข้าใจในการศึกษาของเด็กในครอบครัวที่ย้ายถิ่นมาต่างงานเกษตรกรรมของ Fasick พบว่า ครอบครัวที่มีรายได้ หลัดจากการรับจ้างต่างงานเกษตรกรรม การศึกษาของบุตรจะล่าช้า ทั้งนี้ เพราะมีคามารถา เห็นว่า เด็กควรจะได้ไ้แรงงานในการทำการเกษตร เพื่อช่วยเหลือเศรษฐกิจของครอบครัว ในทำนองเดียวกัน รายได้รายจ่ายของครอบครัวความสัมพันธ์อาชีพของผู้ปกครองที่เด็ก ไม่ได้เข้าลอมบี้ในจังหวัดกาญจนบุรี ส่วนมากมีรายได้น้อยและไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศและธรรมชาติเป็นส่วนนึ่งใหญ่ ทำให้เห็นผลต่อการศึกษาของบุตร

^๘Glen H. Elder, Jr., "Family Structure and Educational Attainment" American Sociological Review, (Vol. 30, No. 1, February 1965), p. 85

^๙กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา, รายงานการวิจัยสถาบันเด็กไม่ได้เข้าลอมบี้ในโรงเรียนประชาบาลในจังหวัดกาญจนบุรี ๒๕๐๓ - ๒๕๐๕, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ธรรมสาร, ๒๕๐๕) หน้า ๑๒.

^{๑๐}Fasick, loc. cit

^{๑๑}กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

๑. ฐานะทางเศรษฐกิจ Irving Krauss^{๑๒} ได้ศึกษาเกี่ยวกับ
 เด็กกลุ่มชนชั้นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เขียนถึงกลุ่มที่มีฐานะปานกลางพบว่า
 จำนวนของเด็กในกลุ่มที่มีฐานะปานกลางมีแนวโน้มที่จะต้องการศึกษาคือสูงกว่ากลุ่มที่
 มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำซึ่งมีจำนวนผู้ที่ไม่ต้องการศึกษาคือสูง และจากรายงานการ
 วิจัยของ Calvert^{๑๓} เกี่ยวกับนักเรียนที่ออกจากการศึกษากลางคืนของโรงเรียน
 ๖ แห่งในจังหวัดสมุทรสงคราม จากการประมาณฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว
 นักเรียนที่ออกจากโรงเรียนก่อนจบการศึกษาภาคบังคับตามความคิดเห็นของครูใหญ่
 พบว่า กวาร์ตอยละ ๖๐ ของนักเรียนทั้งชายและหญิงที่ออกจากโรงเรียนมีฐานะทาง
 เศรษฐกิจต่ำ เกือบร้อยละ ๓๕ มีฐานะปานกลาง และประมาณเพียงร้อยละ ๕ มี
 ฐานะทางเศรษฐกิจดี

๒. ปัจจัยทางบ้านประชากร

๑. ขนาดครอบครัวและขนาดครัวเรือน โดยทั่วไปแล้วผู้ที่ครอบ
 ครัวขนาดเล็ก บุตรย่อมมีโอกาสได้ศึกษามากกว่าในครอบครัวขนาดใหญ่
 Fasick^{๑๔} พบว่า ขนาดครอบครัวจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงจำนวนเด็กวัยรุ่นที่เข้า
 มารับจ้างทำงานในเกษตรกรรม ครอบครัวที่มีบุตรมากจะมีแรงงานจากเด็กเพิ่มขึ้น
 และจากผลการวิจัยในจังหวัดกาญจนบุรี^{๑๕} เรื่องสถานภาพในทางครอบครัว ภาย

^{๑๒} Irving Krauss, "Sources of Educational Aspirations Among Working-class Youth", American Sociological Review, Vol. 29, No. 6, December 1964), p. 868

^{๑๓} C.G. Calvert, Thailand 25, Report to the Department of Elementary and Adult Education Ministry of Education, Bangkok, 1968 p.130

^{๑๔} Fasick, op. cit., p. 402

^{๑๕} กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

งานว่า จำนวนเฉลี่ยสมาชิกในครอบครัวมีประมาณ ๖ คน ขนาดเล็กที่สุดมี ๒ คน และขนาดใหญ่ที่สุดมี ๑๓ คน จำนวนบุตรเฉลี่ยมี ๕ คน ส่วนมากแต่ละครอบครัวมีบุตรไปโรงเรียนประมาณ ๒ คน และมีจำนวนไม่น้อยที่มีบุตรไปโรงเรียน ๓ คน ดังนั้น จึงมีครอบครัวเป็นจำนวนมากที่ต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงบุตรหลายคน

๒. อายุและเพศ ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศในเรื่องการศึกษา มักเป็นลักษณะในประเภทคอยพัฒนา ที่เพศชายได้เรียนมากกว่าเพศหญิง ในด้านอายุก็พบว่าประชากรส่วนใหญ่เมื่อถึงพีทเอกกรรม ฐานะยากจน โอกาสในการศึกษาต่อน้อยเมื่ออายุมากขึ้น จากการศึกษาของ Elder, Jr.,^{๑๖} เกี่ยวกับสภาพครอบครัวกับการศึกษาของกลุ่มนักเรียนชาติต่างๆ ๕ ชาติ คือ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร เยอรมันตะวันตก อิตาลี และเม็กซิโก ในปี ๑๙๖๕ โดยทั่วไปยืนยันว่า โอกาสในการศึกษาต่อในระดับสูงของเด็กชายมีมากกว่าหญิง เด็กอายุระหว่าง ๑๔ - ๑๘ ปี ของประเทศเยอรมันตะวันตกและอังกฤษ ที่มีโอกาสศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีเพียงร้อยละ ๑๘.๒ และ ๑๖.๔ ตามลำดับ และมีอัตราส่วนของเด็กชายและเด็กหญิงเกือบเท่ากัน ในสหรัฐอเมริกา จำนวนเด็กที่เข้าเรียนต่อในชั้นนี้มีถึงร้อยละ ๘๐ ในบางครั้งก็ข้าม เด็กในประเทศอิตาลี อายุ ๑๕ ถึง ๑๘ ปี ที่ได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีเพียงร้อยละ ๘.๔ และน้อยกว่าร้อยละ ๔๐ เป็นเด็กหญิง เด็กชาวเม็กซิกันก็เช่นเดียวกับชาวอิตาลี คือมีการศึกษาในชั้นมัธยม และเป็นเด็กหญิงไม่ถึงหนึ่งในสาม แต่ Elder, Jr., ก็ได้อ้างถึงการศึกษาของ Strodbeck ในกลุ่มเด็กดึกดำบรรพ์และยิว เกี่ยวกับโอกาสในการศึกษาต่อระหว่างเพศหญิงและชายไม่มีความแตกต่างกัน ส่วน Warren W. Eason^{๑๗} ได้ศึกษาถึงการเพิ่มประชากรกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียต รายงาน

^{๑๖}Elder, Jr., op. cit., p. 84

^{๑๗}Warren W. Eason, "Population Growth and Economic Development in the USSR.", Proceedings of The World Population Conference, (Papers: Vol. 5, United Nations, 1954), p. 922

ว่าสตรีมีบทบาทในการศึกษาและทำงานเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น จากการเปรียบเทียบทั้ง ๒ เพศ ในกลุ่มชาวนาและพนักงานรับจ้าง กำลังแรงงานส่วนใหญ่จะเป็นสตรีเกินกว่าครึ่ง และรายงานของ Calvert^{๑๘} พบว่า เด็กนักเรียนที่ยังไม่จบการศึกษากว่า บังคับและออกจากโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสงครามมีประมาณร้อยละ ๒๐ อายุเกิน ๑๕ ปี และการออกจากโรงเรียนของหญิงและชายมีอัตราส่วนต่างกันเพียงเล็กน้อย

๓. การย้ายถิ่น โดยทั่วไปแล้วผู้ที่ย้ายถิ่นบ่อยครั้ง ปรกติมักจะเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง และมีโอกาสที่จะได้ติดต่อกับโลกภายนอกมาก เพราะฉะนั้นก็ย่อมจะส่งให้บุตรของตนได้เรียนสูง จากการวิจัยเรื่องการย้ายถิ่น^{๑๙} ที่ใช้ข้อมูลของโครงการเดียวกันนี้ คือ โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและประชากรของประเทศไทย มีรายงานไว้ว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมปีที่ ๘ และสูงกว่า เป็นผู้เคยย้ายถิ่นมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาในระดับชั้นประถม ๔ และต่ำกว่า การที่ผู้ย้ายถิ่นเป็นผู้ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับสูง ก็อาจจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุตรมีแนวโน้มในการเรียนต่อสูงขึ้น แต่ Fasick^{๒๐} ได้ทำการศึกษาพวกที่มีการย้ายถิ่นมาทำงานตามเกษตรกรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา กลับพบผลตรงข้ามว่า บุตรของครอบครัวเหล่านี้มีการศึกษาค่ำและต่ำลง จึงเป็นผลจากการใช้แรงงานของผู้ปกครองด้วย

^{๑๘} Calvert, op. cit., p. 130

^{๑๙} เพ็ญพร อีระสวัสดิ์, "ปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรในชนบทของประเทศไทย", (วิทยานิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิต แผนกสังคม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓), หน้า ๒๑

^{๒๐} Fasick, op. cit., p. 127

ค. ปัจจัยทางดานสังคม

๑. การศึกษา ปัจจัยในดานการศึกษาของบิดามารดามีอิทธิพลอยู่ไม่น้อยต่อการศึกษาของบุตร จากการศึกษาที่เกี่ยวกับ Krauss^{๒๑} ได้ศึกษาในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ พบว่า ในกลุ่มที่บิดามารดาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย บุตรจะมีความต้องการเรียนถึงชั้นวิทยาลัย กลุ่มที่บิดามารดาจบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย แคมรดาจบ จะไม่มีอิทธิพลต่อความต้องการเรียนต่อในชั้นสูงของเด็ก และส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาของพี่น้อง Krauss^{๒๒} วิจารณ์ว่า ในกลุ่มเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำที่พี่น้องได้เรียนถึงชั้นวิทยาลัย ความต้องการศึกษาของเขาจะสูงถึงขั้นนี้ด้วย แต่ในกลุ่มที่มีฐานะปานกลางไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของพี่น้อง ถึงแม่พี่น้องจะไม่ได้เรียนถึงชั้นวิทยาลัย ก็มีผู้คงถึงร้อยละ ๒๑ ที่ต้องการเรียนต่อสูงถึงชั้นวิทยาลัย เกี่ยวกับการศึกษาส่วนตัวของเด็ก จากการศึกษาของ Calvert^{๒๓} ที่จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า จำนวนเด็กที่ออกจากโรงเรียนก่อนจบการศึกษาภาคบังคับ เป็นผู้ตกชั้น อายุมาก ผลการเรียนไม่สู้ดี และส่วนใหญ่เป็นเด็กหญิง

๒. ภาษาและวัฒนธรรม ความแตกต่างในเรื่องภาษาและวัฒนธรรม อาจมีผลต่อการศึกษาของบุตรได้ จากรายงานการสัมมนาปัญหานักเรียนประถมศึกษาชั้น^{๒๔} มีผลการประเมินความมาตรการแก้ไขปัญหานักเรียนประถมชั้น ที่เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาของเด็ก ได้แก่ภาษาท้องถิ่นในแต่ละ

^{๒๑}Krauss, op. cit., p. 405

^{๒๒}Ibid., p. 872

^{๒๓}Calvert, op. cit., p. 127

^{๒๔}กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา, รายงานการสัมมนาปัญหานักเรียนประถมศึกษาชั้น (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๕), หน้า ๒๑

ภาค คำพูด การออกเสียง และความหมายที่ไม่เหมือนภาษาภาคกลาง ศาสนา และประเพณีต่าง ๆ เช่นประเพณีการแต่งงานแตอายุยังน้อย เหล่านี้ทำให้กระทบกระเทือนต่อการศึกษา และ Elder, Jr.,^{๒๕} ก็ได้สรุปถึงปัจจัยที่เกี่ยวกับสถานที่เกิด ในชนบทและในเมือง ศาสนา และฐานะทางสังคมของบิดามารดาก็มีอิทธิพลต่อการศึกษารองบุตร เช่นเดียวกัน

ง. ปัจจัยทางจิตวิทยาและปัจจัยด้านอื่น ๆ

๑. ทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษารองบุตร มีความสัมพันธ์กับการศึกษาของบุตรด้วย ทัศนคติของผู้ปกครองนั้นขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง (background) และประสบการณ์ของผู้นั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนแถบชานเมืองพระนครของ Shannon^{๒๖} พบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่ำ คือผู้ที่ไม่เคยได้รับการศึกษาในโรงเรียน และไม่จบประถมศึกษาปีที่ ๔ นั้น ส่วนใหญ่มีอาชีพทางเกษตรกรรมต้องการแรงงานจากเด็ก จึงไม่ต้องการให้บุตรเรียนสูง ถึงแม้ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะรู้สึกว่าการศึกษาคือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุตรชายในครอบครัว แต่ก็ไม่ต้องการให้บุตรเรียนต่อเมื่อจบชั้นประถมปีที่ ๔ นอกจากนี้ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาคาดบังคับเพียงแค่นั้นประถมปีที่ ๔ คนไทยในชนบทส่วนใหญ่ประจบอาชีพทำไร่ทำนา เพราะฉะนั้นจึงต้องการให้บุตรเจริญรอยตามพี่บรรพบุรุษประกอบเอาไว้ ทำให้มีค่านิยมในทางต้องการให้เด็กทำนาเพื่อหาเลี้ยงชีพ

^{๒๕}Elder, Jr., op. cit., p. 85

^{๒๖}James V. Shannon, "Factors Related To Achievement Among First Grade Pupils in Thailand" in Prachoomsuk Achava-Amrung and others ed., The Role of Educational Research in Education Planning, (Bangkok: Praconda Press, 1964), pp. 169 - 173

มากกว่าให้บุตรเรียนต่อในชั้นสูง และจากการสัมภาษณ์มารดาในกลุ่มเด็กที่ย้ายถิ่นมา ทำการเกษตรกรรมในรัฐนิวเจอร์ซีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา Fasick^{๒๓} ก็พบว่า ลักษณะอาชีพและทัศนคติที่มีต่อการศึกษามุมมองของบุตร เช่นเดียวกับผู้ปกครองของไทย ที่เห็นคุณค่าของการทำงานมากกว่าต้องการให้เรียนต่อในชั้นสูง ส่วน Kandel and Lesser^{๒๔} ได้ศึกษาเรื่องแผนการศึกษาของวัยรุ่นในสหรัฐอเมริกา พบว่า ทัศนคติของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการศึกษามุมมองมากกว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจ และความคิดเห็นของผู้ปกครองมีอิทธิพลมากกว่ากลุ่มเพื่อนในเรื่องการศึกษาต่อ

๒. ลักษณะความสัมพันธ์ภายในครอบครัว Elder, Jr.,^{๒๕} ได้ศึกษาถึงลักษณะความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างบิดามารดากับบุตร ครอบครัวที่หึงหวงบิดาและมารดาเป็นใหญ่ในบ้านมีผลกระทบต่อการศึกษามุมมองของบุตร เขาศึกษาจากกลุ่มครอบครัวของเด็กวัยรุ่นในรัฐโอไฮโอและคาโรไลนาเหนือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่พ่อแม่ปกครองแบบให้อำนาจแก่เด็กชาติ ทำใ้บุตรขาดความสนใจที่จะศึกษาต่อ และในกลุ่มครอบครัวที่มีความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย การตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัว ระหว่างบิดามารดาด้วยกัน ระดับการศึกษาของบุตรจะสูง แต่เขาอ้างถึงการศึกษามุมมองของ Gill และ Spilka^{๒๖} ในพวกเด็กแม็กซิกัน - อเมริกัน ซึ่งโดยปกติเป็น

^{๒๓}Fasick, op. cit., pp. 405 - 407

^{๒๔}Denise B. Kandel and GERALD S. Lesser, "Parental and Peer Influences On Education Plan of Adolescents", American Sociological Review, (Vol. 34, No. 22, April 1969), pp. 221 - 222

^{๒๕}Elder, Jr., op. cit., pp. 81 - 83

^{๒๖}Ibid., p. 82

ครอบครัวที่มีวัฒนธรรมให้ความสำคัญแก่ฝ่ายชายหรือสามีเป็นใหญ่ มีเพียงส่วนน้อยที่ภรรยาเป็นใหญ่ในครอบครัว จากการศึกษาในกรณีที่ภรรยาเป็นใหญ่นี้ พบว่า การศึกษาของบุตรคำ นอกจากนั้น Elder, Jr.,^{๓๑} ยังได้ศึกษาถึงลักษณะความสัมพันธ์ทางครอบครัว การยอมรับฐานะในทางสังคม และการเชื่อใจกลางอิทธิพลนอกเหนือภาวะธรรมชาติ ซึ่งเป็นลักษณะของทุกคนชนบท พวกทางานอดแรง และครอบครัวแกชอลิค มีอิทธิพลทำให้การศึกษาของบุตรคำ

แนวความคิดที่สำคัญในวิทยานิพนธ์

จากผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องของของผู้ที่เคยศึกษาไว้แล้ว พบว่า มีปัจจัยต่าง ๆ หลายด้านที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาของประชากรวัยรุ่น ซึ่งกำลังเป็นปัญหาสำคัญต่อการพัฒนาชนบท ทำให้สนใจที่จะศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการศึกษาคือ การศึกษาภาคบังคับ หรือเข้าสู่กำลังแรงงานของประชากรวัยรุ่นในเขตชนบทไทย ผู้ศึกษาได้ตั้งแนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ คือ

ก. ปัจจัยทางสถานเศรษฐกิจ

๑. ฐานะทางเศรษฐกิจ - ประชากรวัยรุ่นในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ น่าจะมีแนวโน้มในการเข้าสู่กำลังแรงงานมากกว่าประชากรวัยรุ่นในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

๒. อาชีพของบิดา - บุตรในครอบครัวที่มีอาชีพต่างกัน แนวโน้มในการเข้าสู่กำลังแรงงาน หรือการศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับ น่าจะต่างกัน

๓. จำนวนที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูก - บุตรในครัวเรือนที่มีจำนวนที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกน้อย น่าจะมีโอกาสในการศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับมากกว่าบุตรในครัวเรือนที่มีที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกมาก

^{๓๑} Ibid., p. 85

๔. ชนิดของการเกษตรกรรม - การทำนา ทำไร่ ทำสวนแต่เพียง
อย่างเดียว หรือทำแบบผสมของหัวหน้าครัวเรือน น่าจะมีความแตกต่างกันในการ
เข้าสู่แรงงานหรือเรียนต่อจากการศึกษาภาคบังคับของบุตรวัยรุ่น

ข. ปัจจัยทางสถานประชากร

๑. ขนาดครอบครัว - ครอบครัวที่มีบุตรมาก วัยรุ่นที่ศึกษาต่อจากการ
ศึกษาภาคบังคับน่าจะมีน้อยกว่าวัยรุ่นในครอบครัวที่มีบุตรน้อย

๒. ขนาดครัวเรือน - จำนวนสมาชิกในครัวเรือนน่าจะมีอิทธิพลต่อการ
ศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับของเด็กวัยรุ่น

๓. ลำดับที่ของบุตร - ระหว่างกลุ่มบุตรคนโตกับบุตรคนเล็ก กลุ่มบุตร
คนโตน่าจะเข้าสู่กำลังแรงงานมากกว่ากลุ่มบุตรคนเล็กเมื่ออยู่ในวัยเดียวกัน

๔. เพศ - ประชากรวัยรุ่นเพศหญิงที่เข้าสู่กำลังแรงงานหลังจาก จบ
การศึกษภาคบังคับ น่าจะมีมากกว่าเพศชาย

๕. การย้ายถิ่น - บุตรจากครอบครัวที่มีการย้ายถิ่นมาครั้ง โอกาส
ในการศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับ น่าจะมากกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่น

ค. ปัจจัยทางด้านสังคม

๑. การศึกษาของบิดามารดา - บุตรที่บิดามารดามีการศึกษาสูง น่า
จะมีโอกาสได้ศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับมากกว่าบุตรที่บิดามารดามีการศึกษาต่ำ

๒. การติดต่อกับโลกภายนอกของบิดา เช่นจำนวนจังหวัดต่าง ๆ ที่มีบิดา
เคยไปท่องเที่ยวและการไปตลาดในตัวเมือง เป็นต้น บิดาที่มีการติดต่อกับโลกภายนอก
นอกมาครั้ง โอกาสในการเรียนสูงกว่าการศึกษภาคบังคับของบุตรน่าจะมีมากกว่า
บุตรที่บิดามีการติดต่อกับโลกภายนอกน้อยครั้งกว่า

๓. ระยะห่างจากการคมนาคม - ผู้ที่อยู่ห่างจากเขตชุมชนมาก
โอกาสที่บุตรจะเข้าสู่กำลังแรงงานน่าจะมีมากกว่าผู้ที่อยู่ใกล้ หรืออยู่ในเขตชุมชน

จ. ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและปัจจัยอื่น ๆ

๑. ความเชื่อในสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ - บิดาที่เชื่อเกี่ยวกับสิ่งนอกเหนือธรรมชาติในเรื่องโชคชะตา ดวงชะตา ประเพณีเก่า ๆ เช่นมีความเชื่อว่า "คนที่ห้ามค้าขันธ์ว่าวขยับนั้น ขึ้นอยู่กับดวงชะตาของเขา" น่าจะมีอิทธิพลต่อโอกาสในการศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับของบุตร ทั้งนี้เพราะบิดาที่มีความเชื่อดังกล่าว น่าจะเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการศึกษาน้อย

๒. การรับสื่อสาร - ในการรับสื่อสารต่าง ๆ ของบิดา เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การรับฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ และภาพยนตร์ บุตรในครอบครัวที่บิดารับการสื่อสารเหล่านี้บ่อย ๆ น่าจะมีแนวโน้มในการศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับมากกว่าบุตรในครอบครัวที่บิดารับการสื่อสารเหล่านี้บ่อย

๓. หน้าที่ในการพิจารณาให้การศึกษาแก่บุตร - ผู้ที่ตัดสินใจเข้าศึกษาในการพิจารณาให้การศึกษาแก่บุตร ระหว่างบิดาหรือมารดา หรือบิดามารดาด้วยกัน น่าจะมีผลต่อการเข้าสู่กำลังแรงงานหรือการศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับของบุตรต่างกัน

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

เพื่อที่จะศึกษาถึงการเข้าสู่กำลังแรงงานของประชากรวัยรุ่นในเขตชนบท ซึ่งเป็นวัยที่น่าจะอยู่ในสถานภาพการเป็นนักเรียนว่ามีลักษณะอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างอันเป็นมูลเหตุสำคัญต่อโอกาสที่เด็กซึ่งจบการศึกษาภาคบังคับจะเรียนต่อ หรือออกจากโรงเรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยจะแยกศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ศึกษาถึงลักษณะโดยทั่ว ๆ ไปของกลุ่มประชากรวัยรุ่น อายุ ๑๑ ถึง ๑๘ ปี ในเรื่องโครงสร้างด้านอายุ เพศ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และอัตราการเข้าสู่กำลังแรงงานกับสถานภาพการเป็นนักเรียนและอื่น ๆ

ส่วนที่ ๒ คือมาถึงปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทาง
ประชากร ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางจิตวิทยา และอื่น ๆ อันน่าจะเป็นมูล
เหตุผลักดันของการเข้าสู่กำลังแรงงาน หรือได้เรียนต่อจากการศึกษาภาคบังคับ
ของประชากรวัยรุ่นในเขตชนบท

ความหมายและคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

การศึกษาภาคบังคับ จากพระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๐๕
ระบุว่า

มาตรา ๖ เด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปด ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียน
ประถมศึกษาจนมีอายุย่างเข้าปีที่สิบห้า เว้นแต่เป็นผู้มีความรู้สอมนไล่ได้ประโยค
ประถมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการหรือหลักสูตร
อื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่า

เมื่อมีความเหมาะสมเฉพาะท้องถิ่นที่คล้ายใด เกณฑ์ความรู้สอมนไล่ได้ประโยค
ประถมศึกษาตอนต้นตามความในวรรคก่อน อาจเขยิบขึ้นเป็นความรู้สอมนไล่ได้
ประโยคประถมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการตามที่รัฐมนตรี
จะได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การนับอายุให้นับตามปฏิทินตามกฎหมายว่าด้วยปฏิทิน^{๓๒}

ในพินัยการศึกษาภาคบังคับหมายถึงระดับการศึกษาตามพระราชบัญญัติฉบับ
เก่าที่บังคับเพียงชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ป.๔) ทั้งนี้เพราะในเขตชนบทตามพระ
ราชบัญญัติใหม่บังคับให้เด็กทุกคนอายุระหว่าง ๔ - ๑๕ ปี เรียนจบอย่างต่ำชั้นประถม
ศึกษาตอนปลาย (ป.๖) บางแห่งบังคับไม่มีผลใช้บังคับ

^{๓๒}ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๔ ตอนที่ ๖๗ วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕
(พระราชบัญญัติประถมศึกษา ฉบับที่ ๓) หน้า ๒๔

ประชากรวัยรุ่น หมายถึงประชากรอายุระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี ทั้งเพศชายและหญิง ซึ่งถือเกณฑ์อายุตั้งแต่ ๑๑ ปี เป็นวันที่เริ่มเข้าสู่กำลังแรงงานจนถึงอายุ ๑๕ ปี เป็นวัยรุ่นที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะเป็นผู้ใหญ่พอ

สถานภาพในกำลังแรงงาน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน หมายถึงสถานภาพการทำงานปัจจุบันของเด็กวัยรุ่น โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ ผู้มีงานทำ และผู้ไม่มีงานทำ (รวมถึงผู้ที่อยู่บ้านเฉย ๆ หรือช่วยทำงานบ้านเล็กน้อย)

๒. ผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน หมายถึงผู้ที่กำลังเรียนหนังสือมีสถานเป็นนักเรียน แบ่งออกเป็นผู้ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ หรือต่ำกว่า และผู้ที่กำลังเรียนสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นไป ซึ่งหมายถึงผู้ที่เรียนต่อสูงกว่าระดับการศึกษาภาคบังคับ

ขนาดครอบครัว หมายถึงจำนวนบุตรทั้งหมดที่มีชีวิตอยู่ของหัวหน้าครอบครัว

ขนาดครัวเรือน หมายถึงจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่อาศัยอยู่ถาวรในครอบครัวนั้น ไม่รวมผู้พำนักชั่วคราว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาเรื่องนี้ จะทำให้ทราบถึงระดับการศึกษาและแนวโน้มความนิยมในการศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับของประชากรวัยรุ่นในเขตชนบท อันจะเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงและส่งเสริมการศึกษาชั้นมูลฐานให้มีคุณภาพได้ทราบถึงลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของประชากรวัยรุ่นในการประกอบอาชีพ อัตราการอยู่ในกำลังแรงงาน การมีงานทำ การไม่มีงานทำ ซึ่งจะให้ประโยชน์ในการพัฒนาภาวะเศรษฐกิจในชนบทให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่กำลังแรงงานหรือการที่ขาดจากภาคบังคับ ซึ่งคาดว่าจะให้ประโยชน์สอดคล้องสำหรับการวางแผนพัฒนาการศึกษา และการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ฐานะและคุณภาพของประชากรวัยรุ่นนี้ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไปในอนาคต และรวมถึงการเตรียมหางานและสถานที่ศึกษาให้เหมาะสมต่อสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

